

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΔΕΥΤΕΡΑ 8 ΙΟΥΝΙΟΥ 2026
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1.

α. Εθνικές γαίες: Ήταν οι ακίνητες, κτηματικές ιδιοκτησίες των Οθωμανών στις περιοχές που περιήλθαν στον έλεγχο του ελληνικού κράτους. Η γη αυτή ανήκε είτε στο οθωμανικό δημόσιο είτε σε μουσουλμανικά ιδρύματα είτε σε ιδιώτες, ως ιδιοκτησία ή ως δικαίωμα νομής/εκμετάλλευσης. Οι περιουσίες αυτές πέρασαν στην κυριότητα του ελληνικού κράτους «επαναστατικό δικαίω». Για τις ελληνικές επαναστατικές κυβερνήσεις αποτέλεσαν ουσιαστικά το πρώτο κεφάλαιο κατά τη διάρκεια του Αγώνα, γι' αυτό χρησιμοποιήθηκαν ως υποθήκη για τη σύναψη δανείων ή ως μέσο εξασφάλισης εσόδων μέσω της εκποίησης τους. Η έκτασή τους υπολογίζεται χονδρικά σε 4.000.000 έως 5.000.000 στρέμματα.

β. Οργανικός Νόμος: Ονομάζεται ο νόμος του 1900 με τον οποίο αντιμετωπίστηκε το καθεστώς της τοπικής Εκκλησίας στην Κρητική Πολιτεία. Με αυτόν δόθηκε λύση σε εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα που θεσπίστηκε ήταν η ημιαυτόνομη Εκκλησία, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, ενώ η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το διάταγμα αναγνώρισης και εγκατάστασής του.

γ. Εθνικόν Κομιτάτον: Ήταν πολιτικός σχηματισμός της Εθνοσυνέλευσης του 1862-1864, με μικρότερη απήχηση σε σχέση με τις δύο μεγάλες παρατάξεις. Υπό τον Επαμεινώνδα Δεληγιώργη, υποστήριζε την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, την οικονομική ανάπτυξη, μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση και στον στρατό, καθώς και την πολιτισμική εξάπλωση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

ΘΕΜΑ Α2.

- α. Λάθος
- β. Λάθος
- γ. Σωστό
- δ. Σωστό
- ε. Σωστό

ΘΕΜΑ Β1.

Το μεγαλύτερο μέρος του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας κατά τον πρώτο αιώνα της ανεξαρτησίας της αφορούσε γεωργικά προϊόντα, κάτι που συνδεόταν με τις παραγωγικές δυνατότητες της χώρας. Στις εξαγωγές, περισσότερο από τα 2/3 της συνολικής αξίας αποτελούνταν από γεωργικά προϊόντα, ενώ η τάση αυτή ενισχύθηκε και στη δεκαετία 1900-1910 έφτασαν να αντιπροσωπεύουν περίπου τα 3/4 των συνολικών εξαγωγών.

Πρώτη θέση είχε η σταφίδα, η οποία από μόνη της πλησίαζε σε αξία το μισό των συνολικών εξαγωγών. Με μεγάλη διαφορά ακολουθούσε το ελαιόλαδο και, μετά το 1900, το κρασί. Εξάγονταν επίσης μικρές ποσότητες φυτικών προϊόντων για βιομηχανική επεξεργασία, όπως το βαμβάκι, ιδιαίτερα την εποχή του αμερικανικού εμφυλίου πολέμου, και ο καπνός, ο οποίος όμως ακόμη αντιπροσώπευε μικρό ποσοστό των εξαγωγών, περίπου 2-3%.

Μέχρι το 1880 υπήρχε σημαντική εμπορική κίνηση στα κατεργασμένα δέρματα, η οποία στη συνέχεια σχεδόν εξαφανίστηκε. Στην κατηγορία των πρώτων υλών τις εξαγωγές συμπλήρωναν τα μεταλλευτικά προϊόντα, που από το τέλος του 19ου αιώνα πλησίαζαν το 1/5 της συνολικής αξίας των εξαγωγών. Πρόκειται κυρίως για μόλυβδο, μαγγανιούχα μεταλλεύματα, σμύριδα και θηραϊκή γη. Αντίθετα, οι εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων ήταν κυριολεκτικά ασήμαντες.

ΘΕΜΑ Β2.

Οι σημαντικότερες επιπτώσεις από την άφιξη των προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής αφορούσαν την εθνολογική σύσταση του πληθυσμού της Ελλάδας. Το 1920 οι μη Έλληνες ορθόδοξοι αποτελούσαν το 20% του πληθυσμού, ενώ το 1928 το ποσοστό αυτό είχε περιοριστεί στο 6%.

Ο ελληνικός πληθυσμός της Δυτικής Θράκης και της Ηπείρου αυξήθηκε, ενώ η Κρήτη, η Λέσβος και η Λήμνος εξελληνίστηκαν πλήρως. Η κυριότερη όμως μεταβολή σημειώθηκε στη Μακεδονία, όπου το ποσοστό των μη Ελλήνων ορθοδόξων μειώθηκε από 48% το 1920 σε 12% το 1928. Η ενίσχυση του ελληνικού χαρακτήρα της Μακεδονίας είχε ιδιαίτερη σημασία για τη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας.

Παράλληλα, αραιοκατοικημένες περιοχές της Βόρειας Ελλάδας, ακόμη και παραμεθόριες, εποίκιστηκαν από πρόσφυγες. Έτσι κατοχυρώθηκαν οι νέες περιοχές που είχαν ενωθεί με την Ελλάδα μετά τους Βαλκανικούς πολέμους και ενσωματώθηκαν στον εθνικό κορμό.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

EST.1993

ΘΕΜΑ Γ1.

α. Κατά την προεπαναστατική περίοδο, για αντικειμενικούς λόγους, οι Έλληνες δεν είχαν τη δυνατότητα να συγκροτήσουν πολιτικά κόμματα. Υπήρχε όμως μια άλλη μορφή υποστήριξης των συμφερόντων τους: τα πελατειακά δίκτυα. Στην οργάνωσή τους οδήγησαν ο ανταγωνισμός μεταξύ προσώπων για την κατάληψη θέσεων εξουσίας, η ελλιπής προστασία από την οθωμανική διοίκηση απέναντι σε αυθαιρεσίες και η απουσία οργανωμένου συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, η οποία δημιουργούσε διαρκή αίσθηση αβεβαιότητας.

Οι λόγοι αυτοί επιβεβαιώνονται από το Κείμενο Α. Ο Friedrich Thiersch επισημαίνει ότι η κοινωνία είχε διαμορφωθεί σε συνθήκες όπου δεν υπήρχε κεντρική εξουσία ικανή να ελέγχει και να υπερασπίζεται τους ανθρώπους. Γι' αυτό κάθε άτομο αναγκαζόταν να αναζητά αλλού στήριγμα και προστασία. Ανάλογα με τη δύναμη ή την αδυναμία του, είτε γινόταν οπαδός κάποιου ισχυρού είτε συγκέντρωνε το ίδιο γύρω του οπαδούς. Έτσι, η ανάγκη για ασφάλεια, κοινωνική προστασία και ένταξη σε ισχυρότερα δίκτυα οδήγησε στη συγκρότηση πελατειακών σχέσεων.

β. Καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των πελατειακών δικτύων είχε η οικογένεια. Ο πρώτος φορέας προστασίας ήταν η ευρύτερη οικογένεια, η οποία συνδεόταν οριζόντια με άλλες οικογένειες και κάθετα με πάτρωνες-προστάτες και τις οικογένειές τους, που βρίσκονταν σε υψηλότερη κοινωνική θέση. Στην Πελοπόννησο, κατά την περίοδο 1715-1821, αναπτύχθηκαν δύο μεγάλα δίκτυα πατρωνίας με επικεφαλής οικογένειες προκρίτων. Στη Στερεά Ελλάδα φορείς της πατρωνίας ήταν οι μεγαλοαρματολοί, ενώ στα νησιά ηγετικό ρόλο είχαν οι οικογένειες των μεγάλων πλοιοκτητών.

Το Κείμενο Β αναδεικνύει την οικογένεια ως φυσικό και αξιόπιστο σύμμαχο σε έναν κόσμο γεμάτο κινδύνους. Η οικογένεια, που περιλάμβανε πολλές γενεές και κλάδους, συνήπτε οριζόντιες συμμαχίες

με άλλες οικογένειες ή πρόσωπα της ίδιας κοινωνικής θέσης και κάθετες σχέσεις με ισχυρότερους πτέρωνες. Οι δεσμοί αυτοί συντηρούνταν και ενισχύονταν μέσω θεσμών όπως ο γάμος, η υιοθεσία, η αδελφοποιία και η κουμπαριά σε γάμο ή βάπτιση με κάποιον ισχυρό. Με τον τρόπο αυτό η οικογένεια αποτέλεσε τη βασική μονάδα προστασίας, αλληλεγγύης και κοινωνικής οργάνωσης των πελατειακών δικτύων.

ΘΕΜΑ Δ1.

Το εμπόριο αποτέλεσε βασικό μοχλό της οικονομικής ανάπτυξης του Πόντου κατά τον 19ο και τις αρχές του 20ού αιώνα. Η κύρια πλουτοπαραγωγική πηγή στα παράλια του Ευξείνου Πόντου ήταν το διαμετακομιστικό εμπόριο, με σημαντικά εμπορικά κέντρα και λιμάνια την Τραπεζούντα, την Αμισό, την Κερασούντα, τα Κοτύωρα, την Οινόη και τα Σούρμενα. Στην παραλιακή αυτή ζώνη ήκμαζε ιδιαίτερα το ελληνικό στοιχείο, το οποίο ανέλαβε σημαντικό μέρος της εμπορικής και ναυτιλιακής δραστηριότητας.

Η Τραπεζούντα υπήρξε το σπουδαιότερο κέντρο. Βρισκόταν στο τέλος του χερσαίου δρόμου και στο επίκεντρο της επικοινωνίας της Περσίας και της Κασπίας με τη Μικρά Ασία και τη Δύση. Η σημασία της αποτυπώνεται και στα στοιχεία του Κειμένου Α: το 1869 η αξία των εισαγωγών της έφτανε τα 62.787.464 φράγκα, με κύριες χώρες προέλευσης την Αγγλία, την Περσία, τη Γαλλία, τη Ρωσία και την Ελβετία, ενώ οι εξαγωγές ανέρχονταν σε 37.901.438 φράγκα, με προορισμό κυρίως την Περσία, την Κωνσταντινούπολη, τη Ρωσία, τη Γαλλία και τον Καύκασο.

Το Κείμενο Β συμπληρώνει ότι το εμπόριο της Τραπεζούντας αναπτύχθηκε ιδιαίτερα από το 1883 έως το 1906, όταν η Ρωσία απέκλεισε την οδό μέσω Καυκάσου στο περσικό εμπόριο. Στο διαμετακομιστικό εμπόριο της πόλης σημαντικό ρόλο έπαιζε η ελληνική ναυτιλία, η οποία κατείχε την τρίτη θέση στις εισαγωγές και στις εξαγωγές του λιμανιού. Η ύπαρξη υποκαταστήματος της Τράπεζας Αθηνών και η δράση μεγάλων ελληνικών τραπεζικών και εμπορικών οίκων, όπως των Καπαγιαννίδη, Φωστηρόπουλου, Θεοφύλακτου και Λεοντίδη, δείχνουν ότι οι Έλληνες έλεγχαν σε μεγάλο βαθμό την οικονομική ζωή του τόπου.

Δεύτερη σε σημασία ήταν η Αμισός, η οποία αναπτύχθηκε ως κέντρο εξαγωγής καπνού και διέθετε επίσης υποκατάστημα της Τράπεζας Αθηνών. Σύμφωνα με το Κείμενο Γ, η πόλη βασιζόταν στην αγροτική παραγωγή της ενδοχώρας της και, χάρη στην ιδανική της θέση για την εξυπηρέτηση της κεντρικής Ανατολίας, αύξησε εντυπωσιακά τις εξαγωγές της, κυρίως σε καπνό, σιτάρι, αλεύρι και βρόμη. Το ίδιο κείμενο επισημαίνει και τη σημασία της Κερασούντας, της οποίας το λιμάνι, λόγω της ευνοϊκής θέσης του, παρουσιάζεται αναλογικά ως ιδιαίτερα αποδοτικό τόσο στο εισαγωγικό όσο και στο εξαγωγικό εμπόριο.

Παράλληλα, στην Κερασούντα και στα Κοτύωρα το εμπόριο βρισκόταν επίσης στα χέρια των Ελλήνων. Οι ελληνικές επιχειρήσεις και οι εμπορικοί οίκοι των πόλεων του Πόντου συνδέθηκαν με μεγάλα εμπορικά κέντρα του Ευξείνου Πόντου και της Ευρώπης, ενώ η ανάπτυξη του εμπορίου ενίσχυσε όχι μόνο την οικονομική ισχύ του ελληνισμού της περιοχής αλλά και την κοινωνική, πνευματική και εκπαιδευτική του δραστηριότητα. Έτσι, το εμπόριο δεν αποτέλεσε απλώς οικονομική λειτουργία, αλλά βασικό παράγοντα της συνολικής ανάπτυξης του ποντιακού ελληνισμού.

ΤΕΛΟΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ